

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»: ІСТОРІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ, СИЛЬНІ СТОРОНИ ТА КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

TRAINING OF PRIMARY EDUCATION MASTERS UNDER THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAM "PRIMARY EDUCATION": IMPLEMENTATION HISTORY, STRENGTHS AND COMPETITIVE ADVANTAGES, DEVELOPMENT PROSPECTS

Стаття присвячена вивченню досвіду підготовки магістрів початкової освіти за освітньо-професійною освітньою програмою «Початкова освіта» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. З'ясовано нормативні вимоги до підготовки фахівців з вищою освітою на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Проаналізовано її узагальнено історію впровадження, оновлення та удосконалення, досвід реалізації освітньо-професійної програми «Початкова освіта» в ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Представлено цілі, фокус, особливості ОПП «Початкова освіта», які ураховують інтереси та пропозиції зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів, провідні тенденції розвитку системи початкової освіти, регіональний контекст та корелюють із місією університету. Основна увага зосереджена на вивченні змісту ОПП, якій сформований відповідно до предметної області спеціальності 013 Початкова освіта, складається з обов'язкових та вибіркових освітніх компонентів та підкреслює унікальність освітньої програми. Визначено, що у навчальному плані обов'язкові освітні компоненти розподілено на змістовні блоки: цикл загальної (12 кредитів ЄКТС), цикл професійної підготовки (55 кредитів ЄКТС); окремий цикл складають дисципліни вільного вибору здобувача (23 кредити ЄКТС).

На основі аналізу освітньої складової ОПП «Початкова освіта» у контексті відповідності критеріям якості ОП виокремлено сильні сторони та конкурентні переваги, накреслено перспективи подальшого розвитку освітньо-професійної програми: посилення уваги до міжнародної співпраці в галузі підготовки вчителів початкових класів та здійсненні наукових досліджень у сфері початкової освіти; формування науково-педагогічних кадрів вищої категорії (докторів наук, професорів); розширення співробітництва з місцевими ОТГ щодо посилення профорієнтаційної роботи серед учнів ЗЗСО та працевлаштування випускників ОПП.

Ключові слова: професійна підготовка, початкова освіта, магістр початкової освіти, другий (магістерський) рівень вищої освіти, освітньо-професійна програма, компетентність, програмні результати навчання.

The article is devoted to the study of the experience of training masters of primary education under the educational and educational professional program (EPP) "Primary Education" at Kharkiv National Pedagogical University named after H.S. Skovoroda. The regulatory requirements for the training of specialists with higher education at the second (master's) level of higher education have been clarified. The history of implementation, renewal and improvement, the experience of implementing the EPP "Primary Education" at KhNPU named after H.S. Skovoroda is analyzed and summarized. The goals, focus, features of the educational and professional program "Primary Education" are presented, which take into account the interests and proposals of external and internal stakeholders, the leading trends in the development of the primary education system, the regional context and correlate with the mission of the university. The main attention is focused on the study of the content of the EPP, which is formed in accordance with the subject area of the specialty 013 Elementary education, consists of mandatory and optional educational components and emphasizes the uniqueness of the educational program. It was determined that in the curriculum, mandatory educational components are divided into meaningful blocks: general cycle (12 ECTS credits), professional training cycle (55 ECTS credits); a separate cycle consists of disciplines of the applicant's free choice (23 ECTS credits). Based on the analysis of the educational component of the EPP "Primary Education" in the context of compliance with EP quality criteria, the strengths and competitive advantages are highlighted, the prospects for the further development of the educational and professional program are outlined: increased attention to international cooperation in the field of primary school teacher training and the implementation of scientific research in the field of primary education; formation of scientific and pedagogical personnel of the highest category (doctors of sciences, professors); expansion of cooperation with local vocational training centers regarding the strengthening of career guidance work among students of IGSE and employment of graduates of EPP.

Key words: professional training, primary education, master of primary education, second (master's) level of higher education, educational and professional program, competence, program learning outcomes.

УДК 378.013(09):[373.3.013:378.22]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.37>

Єсьман І.В.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри початкової
і професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підготовка фахівців у закладах вищої освіти України за останні п'ять років зазнала модернізації та суттєвого оновлення. Із прийняттям Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII «підготовка фахівців з вищою освітою

здійснюється за відповідними освітніми програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень» [1]. Зокрема, підготовка магістрів

відбувається за освітньо-професійними програмами, які повинні забезпечувати «можливість досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності). За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти програмні результати навчання мають відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня» [5].

Починаючи з 2019 р. із затвердженням «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» вступили в силу нові вимоги щодо якості підготовки фахівців за освітньо-професійними програмами. За цей час маємо напрацьований достатній масив акредитаційних справ та досвід успішного проходження акредитаційних експертиз, що в значній мірі сприяє оновленню та удосконаленню ОПП, підвищує якість підготовки фахівців з вищою освітою взагалі, магістрів початкової освіти зокрема.

Досвід підготовки магістрів початкової освіти за ОПП «Початкова освіта», узагальнений та проаналізований у нашому дослідженні, дає можливість накреслити перспективи подальшого розвитку, через синергію гарантів ОП, здобувачів освіти, адміністрацій та колективів ЗВО, зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів, що сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У Законі України «Про вищу освіту» (стаття 5) визначено, що «магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми» [1]. Підготовка здобувачів освіти ступеню магістра здійснюється за освітньо-професійною програмою обсяг якої має становити 90 кредитів ЄКТС. Зміст ОПП повинен давати можливість досягти програмних результатів навчання, які відповідають 7 рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачати набуття магістрантом таких компетентностей: «здобуття спеціалізованих концептуальних знань, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань; набуття спеціалізованих умінь/навичок розв'язання проблем, необхідних для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур, здатності інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах, здатності розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної

або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності; зрозумілого і недвозначного донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються; набуття здатності управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, відповідальності за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів; продовжувати навчання з високим ступенем автономії» [4].

Метою статті є аналіз та узагальнення досвіду підготовки магістрів початкової освіти за освітньо-професійною освітньою програмою «Початкова освіта» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

Виклад основного матеріалу. Підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди здійснюється за освітньо-професійною програмою «Початкова освіта». ОПП розроблена у відповідності до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII та затверджена рішенням Вченої ради ХНПУ імені Г.С. Сковороди від «25» квітня 2017 р. протокол № 3. Затвердженню ОПП підготовки магістрів початкової освіти передував досвід багаторічної підготовки вчителів початкових класів за спеціальністю «Початкова освіта» на факультеті початкового навчання. Відповідно до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (Постанова КМУ № 365 від 24.03.2021) ОПП була розроблена проєктною групою у складі 7 докторів педагогічних наук. У грудні 2021 р. відбулась зміна гаранта, складу проєктної групи, зокрема, на особливу увагу заслуговує введення до складу проєктної групи здобувача освіти, представників роботодавців та випускників. Модернізації ОПП у 2020 р. сприяло оновлення Національної рамки кваліфікацій, затвердження Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», реалізація Концепції «Нова українська школа». З вересня 2021 р. здобувачі навчаються за чинною ОП «Початкова освіта», зміни до якої затверджені рішенням Вченої ради університету (протокол № 4 від «29» березня 2021 р.).

Цілі ОПП сформульовані з урахуванням інтересів та пропозицій зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів, провідних тенденцій розвитку системи початкової освіти, регіонального контексту та корелюють із місією університету – «підготовка освіченого українця – громадянина, патріота, професіонала, носія культури – шляхом удосконалення змісту науково-методичного супроводу якості педагогічної освіти і фундаментального оволодіння мистецтвом навчати й виховувати інших»

[7, с. 11] спрямовані на «формуванні нової генерації конкурентноспроможних фахівців, здатних вирішувати завдання дослідницького та інноваційного характеру в галузі початкової освіти, шляхом постійного вдосконалення змісту освіти та сучасних технологій навчання і виховання учнів початкових класів» [2, с. 3].

Орієнтація та фокус ОПП зосереджені на «формуванні і розвитку загальних і фахових компетентностей для здійснення дослідницької, інноваційної, освітньої, управлінської діяльності в освітньому середовищі початкових класів з урахуванням сучасних світових тенденцій розвитку освіти, її інтеграції в європейський простір». [2, с. 4]. Унікальність ОПП полягає, по-перше, у «спрямованості на підготовку компетентних, висококваліфікованих вчителів-інноваторів, здатних успішно здійснювати педагогічні інновації в освітньому середовищі початкових класів та постійно самовдосконалюватись упродовж життя» [2, с. 4], по-друге, науково-педагогічні працівники, які залучені до реалізації освітнього процесу, є експертами з акредитації освітніх програм спеціальності «Початкова освіта», «Професійна освіта» та «Освітні, педагогічні науки» Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, експертами з сертифікації вчителів початкових класів, тренерами НУШ, експертами та авторами підручників/посібників для початкової школи, учасниками проєктів «Фінська підтримка реформи української школи» («Навчаємось разом»), The LEGO Foundation у межах проведення дослідження «Діяльнісний підхід (навчання через гру) у початковій школі», головами та членами журі регіонального конкурсу «Вчитель року».

Загальний обсяг ОПП складає 90 кредитів ЄКТС, з них: обсяг освітніх компонентів, спрямованих на формування компетентностей, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності) – 67 кредитів ЄКТС; 23 кредити ЄКТС відводиться на дисципліни за вибором здобувачів вищої освіти. У навчальному плані обов'язкові освітні компоненти розподілено на змістовні блоки: цикл загальної (12 кредитів ЄКТС), цикл професійної підготовки (55 кредитів ЄКТС). Окремий цикл складають дисципліни вільного вибору здобувача (23 кредити ЄКТС).

ОПП та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти: педагогічна практика в закладах спеціалізованої і загальної середньої освіти з типовими та альтернативними освітніми програмами у початковій школі (9 кредитів ЄКТС), науково-дослідну практику (6 кредитів ЄКТС).

Освітня складова підготовки магістрів початкової освіти також передбачає набуття здобувачами соціальних навичок (soft skills), які формуються під

час вивчення обов'язкових і вибіркових компонентів ОПП: «Іноземна мова», «Інноваційні процеси в освітній галузі: педагогічна інноватика; педагогічний менеджмент», «Траєкторії розвитку особистості вчителя початкової школи», «Ціннісні основи освітнього процесу». У межах позааудиторної роботи здобувачів ОПП створені умови для формування соціальних навичок, зокрема: розвиток соціальних навичок комунікативного спрямування забезпечує курс-тренінг «Академічна риторика» (коуч - Л. Ткаченко, зав. каф. теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті), вебінар «Розвиваємо soft skills: емоційний інтелект і управління емоціями» (спікер - Марія Ломберг – психологиня, лектор психологічних семінарів для батьків у школі вихідного дня «Розумна школа» (м. Гамбург, Німеччина), сертифікований фахівець по роботі з дітьми з адиктивною поведінкою).

Підготовка магістрів початкової освіти за ОПП здійснюється з використанням елементів дуальної форми освіти: «Школа професійного зростання (День у школі)», «Школа тьютора».

Освітній процес за освітньо-професійною програмою відбувається в офлайн та онлайн режимах на платформах Moodle, Classroom, Kahoot, Zoom, Google Meet та ін. Науково-педагогічні працівники використовують інтерактивні форми і методи навчання (сторітеллінг, метод аналізу кейсів, метод «інциденту», баскетметод, метод інверсії, формат одного запитання, гра-симуляція, дебрифінг, веб-квест тощо), що дає можливість здобувачам мати власне бачення проблеми та її вирішення, ділитись думками, спілкуватись з викладачем, вести дискусію. Реалізації студентоцетрованого підходу сприяє активне використання групою забезпечення ОПП інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (Learning Apps, Yakoboo, Mentimeter та ін.). Зокрема, персональний сайт-блог викладача І. Єсьман Педагогіка. YES.resurs є сучасною візитівкою викладача, платформою для отримання зворотного зв'язку від здобувачів, розміщення навчального контенту (трейлери до лекцій, дайджест джерел до ОК).

Досягненню цілей ОПП та формуванню програмних результатів навчання сприяє наявність потужної матеріально-технічної бази факультету, зокрема – функціонування навчально-наукових (Лабораторія методичного забезпечення безперервної системи освіти «Школа-ЗВО», Науково-консультативний центр читання та дитячої книги) та навчальної (сучасна лабораторія-клас «Нова українська школа») лабораторій, дитячого простору «Kinder Hub».

Інтегрування навчальної і науково-дослідницької діяльності здобувачів у межах реалізації ОПП відбувається під час опанування освітніх компонентів «Методологія наукових досліджень

та академічна доброчесність в освітній галузі», «Філософія української культури і освіти»; у процесі роботи над спільними науковими публікаціями з викладачами; під час участі у факультетських студентських науково-практичних конференціях: «Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи», «Студентські ініціативи: теорія і практика початкової освіти», «Сучасний стан та тенденції розвитку початкової освіти в Україні». Найвність призового – I місця у всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальності 013 «Початкова освіта» (наукова робота А. Курасової «Формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи» (2020р.)) свідчить про високий рівень розвитку й реалізації дослідницьких навичок у здобувачів вищої освіти в межах ОПП.

«Залучення всіх учасників освітнього процесу до культури якості освіти та стимулювання їхньої творчої участі в її забезпеченні» [8, с. 17] – одна із стратегічних цілей діяльності університету. Здобувачі вищої освіти та викладачі дотримуються принципів академічної доброчесності, що підтверджує підписання ними «Декларації про дотримання академічної доброчесності в ХНПУ імені Г.С. Сковороди». Популяризація академічної доброчесності серед здобувачів відбувається через низку заходів на рівні університету, факультету: щорічний конкурс есе «Моя академічна доброчесність», серія онлайн-вебінарів «Формування культури академічної доброчесності», можливість проходження на освітній платформі університету Moodle онлайн-курсу «Формування культури академічної доброчесності молодших школярів» [3]. Функціонування у структурі Студентської ради факультету Комітету моніторингу якості освіти та академічної доброчесності сприяє залученню здобувачів до забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності.

У межах реалізації ОПП до аудиторних занять залучаються професіонали-практики, експерти галузі, представники роботодавців, зокрема в «рамках діяльності Лабораторії методичного забезпечення безперервної системи освіти «Школа-ЗВО» (кер. доц. Коваленко О.М.) учителі початкових класів, які долучені до апробації підручників залучаються до участі в практичних заняттях з методики навчання української мови в початковій школі та методики навчання літературного читання. Співробітники Науково-консультативного центру читання та дитячої книги (кер. доц. Ємець А. А.) спільно з вчителями початкових класів, заступниками директорів з виховної роботи, бібліотекарів розробляють наукові проекти та івенти. Напрацьовані в центрі матеріали використовуються в процесі викладання курсу «Інноваційні технології мовно-літературної галузі

в початкових класах». Педагоги Криворізького лицею «Джерело» залучаються до практичних занять з навчальної дисципліни «Ціннісні орієнтири освітнього процесу» (проф. В. Ушмарова) [2, с. 46-47].

Висновки. Отже, систематичне оновлення та вдосконалення ОПП з урахуванням тенденцій розвитку освітньої галузі та ринку праці, пропозицій і рекомендацій зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів, результатів моніторингу якості освіти, дозволяє виокремити сильні сторони та конкурентні переваги освітньо-професійної програми: високий рівень наукової та викладацької компетентності, професійного потенціалу науково-педагогічних працівників залучених до реалізації ОПП; цілі ОПП відповідають місії та стратегії університету та ураховують інтереси та пропозиції зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів, тенденції розвитку початкової освіти в сучасних умовах, регіональний контекст; підготовка здобувачів вищої освіти з використанням елементів дуальної форми освіти («Школа професійного зростання. (День у школі)», «Школа тьютора»); практика зарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті; потужна матеріально-технічна база; активне використання в освітньому процесі інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, різноманітних форм і методів активізації пізнавальної діяльності здобувачів; залучення до проведення аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців; інтегрування навчальної і науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти; сформоване соціальне і культурне середовище ЗВО, засноване на цінностях академічної доброчесності. Перспективи розвитку освітньо-професійної програми вбачаємо в посиленні уваги до міжнародної співпраці в галузі підготовки вчителів початкових класів та здійсненні наукових досліджень у сфері початкової освіти. Плануємо продовжити роботу над формуванням науково-педагогічних кадрів вищої категорії (докторів наук, професорів). У найближчій перспективі – розширення співробітництва з місцевими ОТГ щодо посилення профорієнтаційної роботи серед учнів ЗЗСО та працевлаштування випускників ОПП.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про вищу освіту» (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. І. Єсьман, В. Ушмарова, Т. Довженко. Освітня програма «Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти контексті критеріїв оцінювання якості: сильні сторони та позитивні практики. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 66 с.
3. І. Єсьман, В. Ушмарова. Педагогічні умови формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової

школи. Збірник наук. праць. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Уманський держ.пед.ун-т імені Павла Тичини [голов. ред. С.В. Совгіра]. В. 1(5). Умань: Візаві, 2021. С. 86-94.

4. Національна рамка кваліфікацій (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/rivni-nacionalnoi-ramki-kvalifikacij>

5. Положення «Про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 11.07.2019 р. № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

6. Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми / Затверджено Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти 17 листопада 2020 року: /ТОВ «Український освітянський видавничий центр «Оріон»». – К., 2020. – 66 с.

7. Стратегія розвитку Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди на 2021-2025 роки URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Strategiya.pdf